

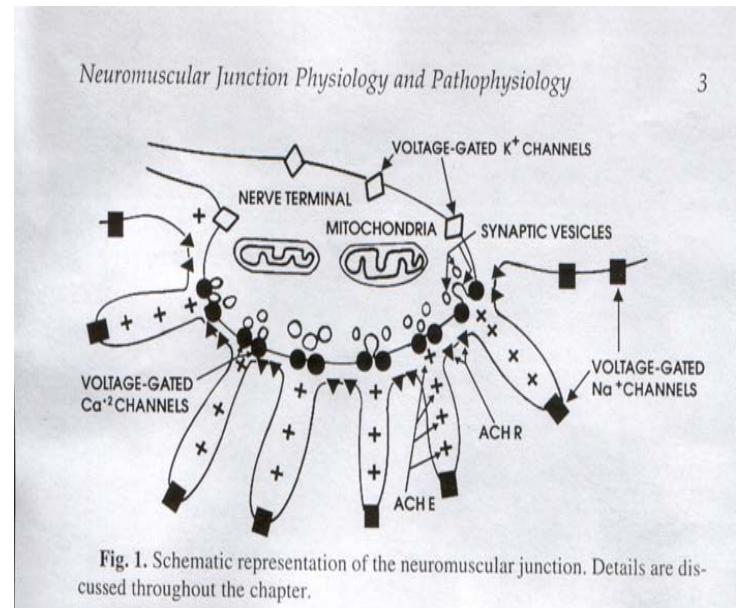
Toxické poruchy nervosvalového přenosu

Karel Kalous

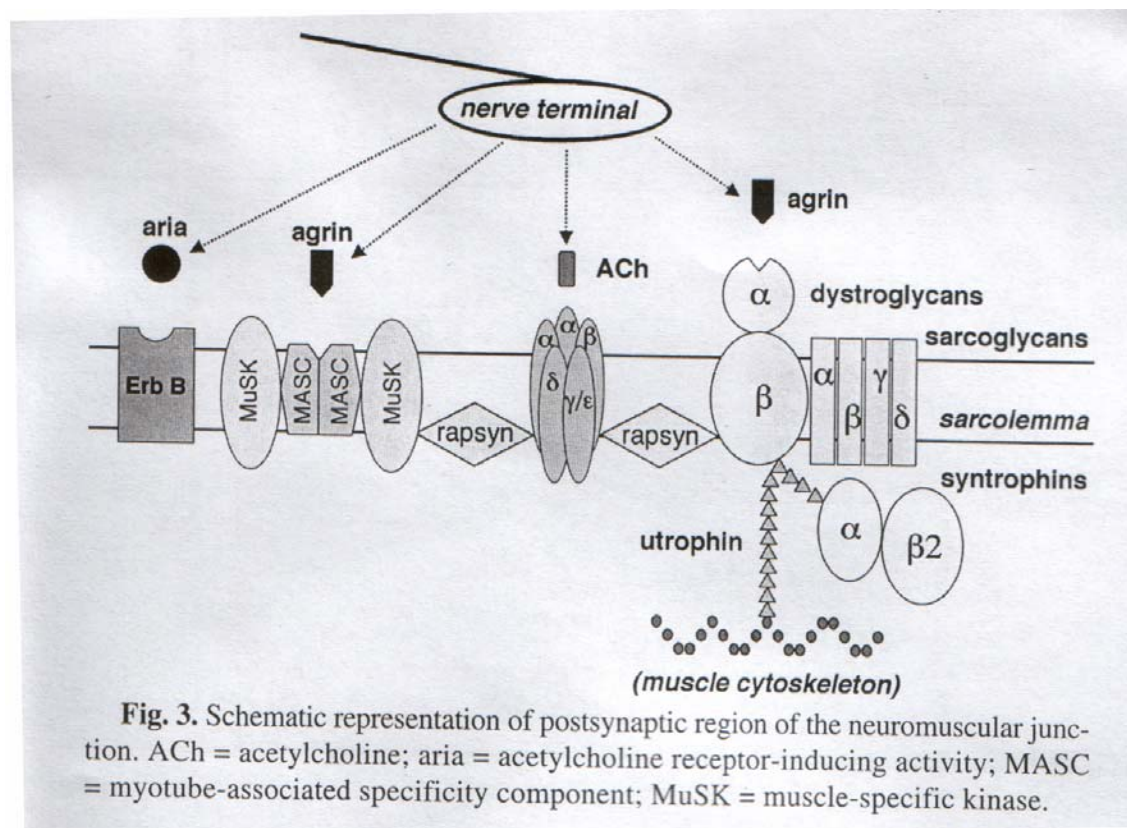
Neurologická klinika 1.LF UK

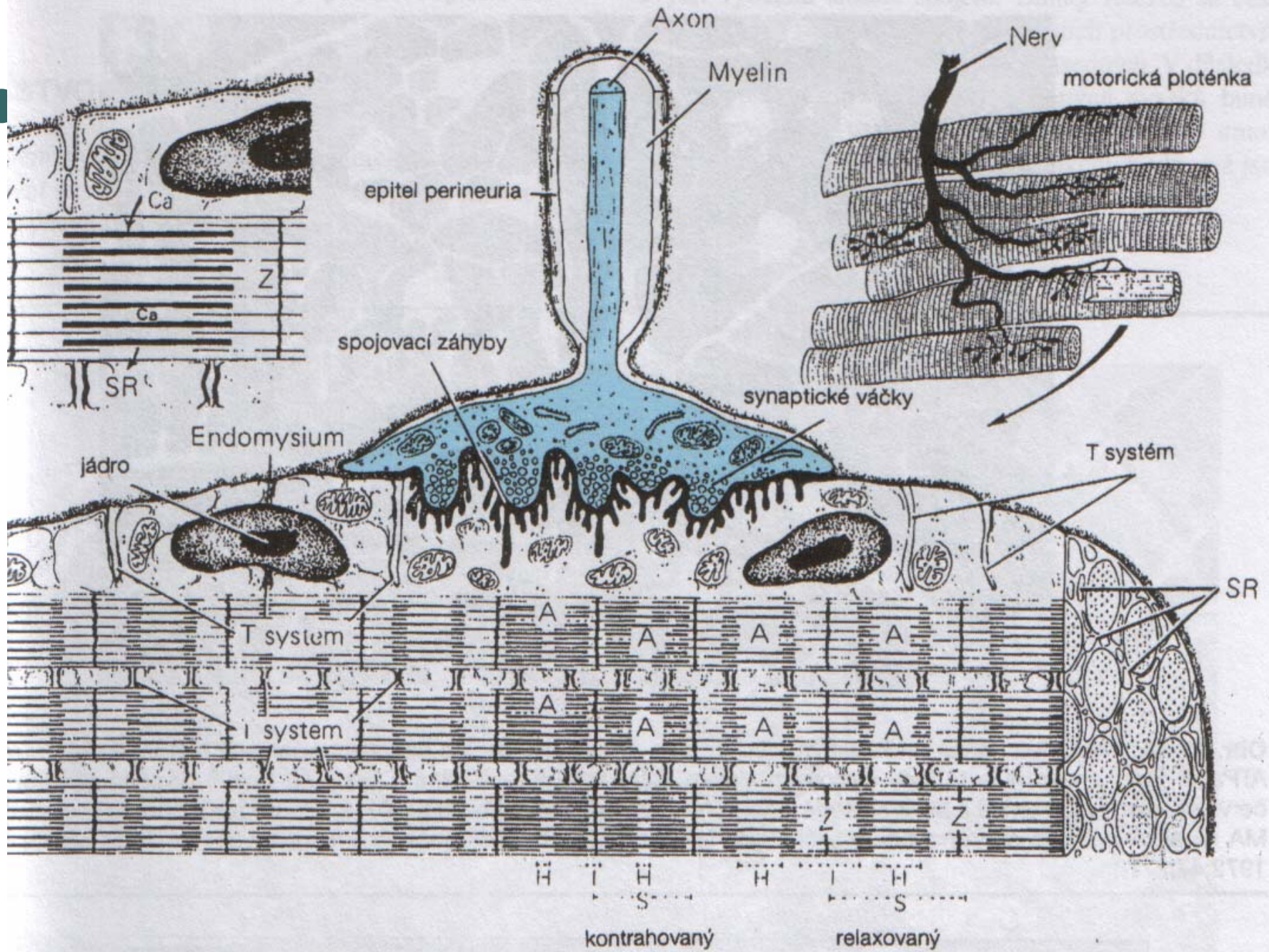
Vlastnosti distálního motorického zakončení

- Opačný poměr mezi Na^+ a K^+ kanály
- Zvýšené množství K^+ kanálů brání reverberaci akčního potenciálu, regulují tak excitabilitu terminální nervové membrány

Synaptická štěrбина

End-Plate Potencial

- ACH otevře iontový kanál ACHR
- Vstup Na^+ iontů, později výstup K^+
- Depolarizace membrány - end plate potencial
- Je-li dostatečně velký vyvolá akční potenciál, který se šíří podél svalového vlákna a vyvolá svalovou kontrakci

Bezpečnostní faktor SP

- $SF = EPP / E_{AP} - E_M$
- EPP – endplate potencial amplitude
- E_M - membránový potenciál
- E_{AP} - prahový potenciál pro vznik akčního potenciálu

Bezpečnostní faktor synaptického přenosu

- Velikost výsledné depolarizace ploténkové membrány je určena počtem uvolněných vesikul s ACH (kvantální obsah) a velikostí ploténkové depolarizace na jednotlivou vesikulu (kvantální velikost).

Bezpečnostní faktor SP

- Liší se pro rychlá a pomalá vlákna
- Např. myšička m. soleus má SF při frekvenci pálení 10Hz 1.8
- M. extensor dig. longus při frekvenci 40Hz 3.7 a po 200 stimulech 2.0

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Relativně zvýšená citlivost nervosvalové synapse k toxinům
  - chybí hematosynaptická bariera
  - narušení bezpečnostního faktoru nervosvalové transmise
  - často systémový efekt neurotoxinů

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Klinické projevy:

- progresivní svalová slabost:
  - oční svaly, šíjní svaly, bulbární a respirační svaly, pletencové svaly
- kognice a vnímání zachováno

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Výzkum účinků neurotoxinů vede k poznání:
    - molekulární fyziologie a farmakologie nervosvalové synapse
    - pochopení a možnosti léčení onemocnění nervosvalové synapse
- α -bungarotoxin (hadí jed vážící se na ACHR)

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Farmakologické neurotoxiny
- Biologické neurotoxiny
- Průmyslové neurotoxiny

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Farmakologická neurotoxicita
  1. presynaptická - redukce uvolněného kvanta ACH nebo Ca iontů
  2. postsynaptická - blokáda ACHR (curare like efekt) nebo potenciace depolarizace nebo nondepolarizace (bloking efekt)
  3. obojí účinek

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Farmakologická neurotoxicita
  - klinický obraz:
svalová únava a slabost připomínající MG
  - léčení:
přerušení podávaných léků
infuse K, Ca iontů, inhibitory ACHE

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Celá řada léků může být potenciálně nebezpečných pro pacienty s MG neustále doplňovaný seznam léků na oficiálních [www.strankách](http://www.strankach.org) The Myasthenia Gravis Foundation of America
www.myasthenia.org/drugs/reference.htm

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Antibiotika

- aminoglykosidová antibiotika

- neomycin je nejtoxičtější, tobramycin
nejméně

- erytromycin, azithromycin

- penicilliny, sulfonamidy, tetracykliny

- lincomycin, clindamycin

- polymyxin

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

○ Kardiovaskulární léky

- β adrenergní blokátory

exacerbace MG nebo koincidence s počátkem MG
atenolol, labetalol, metoprolol, nadolol, propranolol, timonol
propranolol má nejvýraznější účinek, atenolol nejmenší

-blokátory Ca kanálů

mohou produkovat svalovou slabost hlavně dýchacích svalů u pacientů s MG nebo LEMS (verapamil)

-procainamid

akutní zhoršení síly u MG pacientů rychlý nástup a ústup
po vysazení svědčí pro přímý efekt na synapsi

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Revmatologické léky
DMARDs disease-modifying antirevmatic drugs (soli zlata, penicillamin, antimalarika, sulfasalazin)
  - D penicillamin navozuje MG po prolongovaném užívání pravděpodobně stimulací imunologické reakce proti ACHR
  - chloroquin (delagil) může navodit poruchu nervosvalového přenosu

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Interferon α
  - produkován lidskými lymfocyty
  - používán k léčbě leukemie, hepatitidy C...
  - může vést ke vzniku generalizované MG
  - mechanismus indukované MG je neznámý

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Biologické neurotoxiny

Bakterie

Členovci

Hadi

Mořští živočichové

Rostliny

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Bakteriální neurotoxiny

Botulotoxin blokuje uvolnění ACH ze zakončení motorického nervu

Dlouhodobá těžká svalová paralýsa

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Klinická klasifikace botulismu
  - klasická forma
  - infantilní forma
  - ranný botulismus
  - traumatický nebo chirurgický botulismus
  - drogový botulismus
  - intranasální botulismus
  - intravenosní botulismus
  - skrytá forma botulismu

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- 8 různých druhů botulinového toxinu

Nejčastější typy A a B

V mořských
potravinách typ E

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Klinické příznaky otravy botulotoxinem
  - první příznaky nausea a zvracení
  - po 12-36 hodinách nervosvalové příznaky, ptosa, rozmazané vidění, dysfagie, dysartrie, respirační paralýsa, descendendní paralýsa progredující 4-5 dní
  - autonomní dysfunkce

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Terapie botulismu
  - na navázaný toxin antitoxinová terapie neúčinná
  - antibiotická terapie neúčinná (kromě infantilní a skryté formy)
  - podpůrná terapie (inhibitory CHE, guanidin, podpora ventilace)
  - úprava trvá řadu měsíců

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Členovci

- jed má učinit oběť neschopnou úniku či obrany

Mechanismy účinku:

- facilitace uvolnění ACh s následným presynaptickým vyčerpáním neurotransmitteru

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

○ Členovci

Pavouci

- v Australii redback spider
- v Severní Americe černá vdova (black widow)

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Lathrotoxin
(černá vdova)
  - facilitace uvolňování ACh depolarizací a zvýšeným influxem Ca^{2+} do nervového zakončení vede k vyčerpání neurotransmiteru a následné blokádě synapse

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Příznaky kousnutí černé vdovy
  - postižení periferních, autonomních i centrálních synapsí
  - těžká svalová rigidita a křeče přecházející v generalizovanou svalovou slabost následkem depolarizační nervosvalové blokády
  - kardiovaskulární selhávání
  - málokdy smrtelné

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Terapie
  - podpůrná
    - Calcium gluconat
    - Soli magnesia
    - Antitoxické serum

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Klíšťata
  - klíšťové ochrnutí (60 druhů klíšťat)
  - nejvíce západně od Skalistých hor, v Britské Columbii a v Albertě.

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Příznaky klíšťového ochrnutí
  - během 5-6 dnů prodromy –bolesti hlavy,parestesie,malátnost,nausea
  - následně ascendendní paralýsa
  - připomíná Landry-Guillain-Barré syndrom

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

○ Srovnání ascendendní paralýsy

Klinika a laboratoř	klíště	Landry-Guillain-Barré sy
Progrese	hodiny až dny	dny až 1-2 týdny
Porucha citlivosti	chybí	střední
Svalové reflexy	snížené nebo	chybí
Klinická úprava	do 24 h.po odstranění	týdny až měsíce
CSF protein	normální	zvýšený

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

○ Škorpioni

- jejich toxiny způsobují rozmanité neurologické efekty
- modulují funkci Na^{2+} a Ca^{2+} kanálů
- postihují nervosvalovou synapsi presynapickou depolarizací
- zvyšují excreci katecholaminů

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Jedovatí hadi – 4 hlavní skupiny
  - Viperidae (zmije)
  - Crotalidae (chřestýši)
  - Elapidae
(korálovci, kobry, krajty, mamby)
  - Hydrophidae (mořští hadi)

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- zmijovití

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- chřestýši

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- korálovci

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Hadí jedy působí
  - blokádu nervosvalové synapse
  - kardiovaskulární problémy
  - poruchy hemokoagulace a hemolýsu
- Jed je produkován a skladován ve slinných žlázách

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Působení hadích neurotoxinů
  - presynaptické toxiny β -neurotoxiny (β -bungarotoxin, notexin, taipoxin) inhibují uvolnění ACh
  - postsynaptické toxiny α -neurotoxiny (α -bungarotoxin) způsobují nedepolarizační neuromuskulární blok
- Většina hadích jedů je směs obou typů

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- α -neurotoxiny (postsynaptické, curare like)
  - váží se na svalový nicotinový AChR
  - mají pomalejší začátek nástupu ale delší trváním účinku a jsou 15-40x účinnější než D-tubocurarin
- Jed thajské kobry je čistě postsynaptický neurotoxin

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- kobra

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- β -neurotoxiny (presynaptické)
  - obsahují fosfolipasovou komponentu nezbytnou pro účinek toxinu
  - potlačují uvolnění ACh z nervového zakončení
- Taipoxin u taipanu (Austrálie, Papua Nová Guinea) je čistě presynaptický toxin obsahuje však i přímé myotoxické komponenty vedoucí k rychlé svalové nekrose a degeneraci

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- tajpan

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Jsou i druhově specifické variace vnímavosti k toxické expozici
  - australská mulga je smrtelná pro člověka
  - u opic produkuje jen ptosu
  - u králíka nepůsobí žádnou nervosvalovou blokádu

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Klinické projevy hadího uštknutí
  - lokální bolest u zmije, naopak chybí u krajty, korálovců
  - lokální otoky
  - preparalytické stadium-bolesti hlavy, zvracení, parestesie, hematurie, hemoptysis, ztráta vědomí (chybí u kobry a mamby)
  - paralytické stadium za ½ až 20 hodin začíná ptosou a oftalmoparesou, dále faciální a bulbární slabost
  - kardiovaskulární kolaps, křeče, koma
  - koagulační deficit vede k mozkovému a subarachoidálnímu krvácení, což je vedoucí příčina smrti po zmijím uštknutí

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Terapie hadího uštknutí
  - antiserum (větší efekt u postsynaptických toxinů)
  - podpora respirace, kardiovaskulárního aparátu
  - intenzivní terapie podobná terapii u MG včetně inhibitorů ChE (u postsynaptických toxinů)

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Mořské toxiny
  - neurotoxiny postihující nervosvalový přenos se vyskytují u jedovatých ryb, některých měkkýšů, řas

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Conotoxiny skupina jedů z mořských hlemýždů
  - α -conotoxin postsynaptický jed podobně působící jako hadí α -bungarotoxin
  - ω -conotoxin blokuje napěťové kalciové kanály na presynaptickém nervovém zakončení (velký význam ve studiu LES)

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Rostliné toxiny
- Coniin (neurotoxin z conium maculatum) /bolehlav/ vyvolává rychlou ascendendní paralýsu. Smrt Socratova je přisuzována právě bolehlavu

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Tubokurarin
  - alkaloid z kurare (šípový jed), což je vodný extrakt z jihoamerické rostliny *Strychnos toxifera* (Kulčiba).

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Průmyslové neurotoxiny
  - těžké kovy
  - organofosfáty
  - pesticidy
  - zbraně hromadného ničení

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Těžké kovy
barium, erbium, cadmium, cobalt, gadolinium, lanthanum, mangan, nikl, praseodymium, zinek
- Převážně blokují uvolnění ACh
blokádou Ca^{2+}

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Organofosfáty

- užívány v zemědělství, průmyslové výrobě, farmaceutickém průmyslu, ale i pro zbraně hromadného ničení
- irreversibilně blokují cholinesterázy
- otrava vede k akumulaci ACh na synapsi s depolarizačním blokem

Toxické poruchy nervosvalového přenosu

- Zbraně hromadného ničení
  - organofosfáty jsou součástí bojových plynů
  - GB (sarin)1932,GA (tabun)1937,GD (soman)1944,VX(venom X)1952
  - GA byl použit během Irácko-Íránské války,teroristický útok v Japonsku byl proveden GB a VX